

Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti

Vydal Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied vo vydavateľstve VEDA v roku 2010, 695 strán.

Publikácia sa spracovala v rámci projektu Vízia a stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti, ktorý schválila vláda SR, uznesenie č. 906 z 25. októbra 2006. Gestorom projektu a vedúcim autorského kolektívu bol prof. Ing. Milan ŠIKULA, DrSc. z Ekonomického ústavu Slovenskej akadémie vied. Do spracovania Stratégie sa zapojilo okolo 130 vedeckých pracovníkov a expertov takmer zo všetkých oblastí slovenskej spoločnosti.

Ide o druhú – finálnu časť citovaného projektu. Prvá časť *Dlhodobá vízia rozvoja slovenskej spoločnosti*, ktorá sa publikovala v roku 2008, formulovala cieľ – smerovanie k vytváraniu predpokladov znalostnej ekonomiky a spoločnosti k formulovaniu podmienok kvality a udržateľnosti života v podobe znalostne sociálneho modelu. V nadväznosti na to, spracovaná Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti predstavuje cieľnú adaptáciu, ktorej ciele a prostriedky navodzujú v strednodobom časovom horizonte reálne žiaduce smerovanie rozvoja. Akčný charakter Stratégie si vyžiadal dynamickú konfrontáciu aktuálnych východiskových podmienok s cieľavedomým smerovaním do budúcnosti a na tomto základe potrebu vymedziť problémové oblasti a možné spôsoby riešenia. Ide o osem problémových okruhov, ktoré tvoria hlavné kapitoly publikácie. Každá obsahuje špecifické závery. Predchádza im úvod a priority. Publikácia končí literatúrou, zoznamom použitých skratiek a zhrnutím.

Ide o tak rozsiahle dielo (takmer 700 strán), že v krátkej recenzii nie je možné bližšie charakterizovať jeho jednotlivé časti (len zhrnutie problematiky má 41 strán). Preto uvedieme najprv názvy hlavných kapitol. Ďalej stručný komentár týkajúci sa spracovania materiálov. Bližšie budeme charakterizovať kapitolu 7. *Zabezpečenie udržateľného a bezpečného rozvoja*, najmä časť týkajúcu sa lesníctva. Nakoniec uvedieme zhrnutie, resp. výpis z neho týkajúci sa zabezpečenia udržateľného a bezpečného rozvoja, taktiež najmä časti súvisiace s lesníctvom.

1. Hlavné kapitoly publikácie

1. Vývoj globálneho prostredia – kľúčový determinant stratégie
2. Úlohy štátu pri rozvoji spoločnosti
3. Tendencie vo vývoji politického a právneho systému
4. Stratégia rozvoja slovenského hospodárstva
5. Stratégia rozvoja znalostnej ekonomiky a spoločnosti
6. Formovanie súdržnej spoločnosti a vytváranie predpokladov na dôstojný život všetkých občanov
7. Zabezpečenie udržateľného a bezpečného rozvoja
8. Stratégia regionálneho územného rozvoja Slovenska

Ako sme už uviedli prvou časťou výsledkov projektu bola Dlhodobá vízia rozvoja slovenskej spoločnosti. Jej charakteristiku sme uviedli v recenzii uverejnenej v Lesníckom časopise-*Forestry Journal*, roč. 54, 2008, č. 4, s. 419–424. Treba uviesť, že táto problematika sa spracovala v období pred globálnou krízou. Podľa vtedajších predstáv mala tvoriť základné východiská pre rozvinutie prác na druhom hlavnom výstupe Stratégii rozvoja Slovenska do roku 2015. Prepuknutie globálnej krízy zvýraznilo viaceré nedoriešené problémy transformačného procesu v jednotlivých častiach spoločenského života na Slovensku. Globálna kríza sa postupne odhalila nielen ako štandardná kríza, ale aj ako kvalitatívne nový krízový jav globálne civilizáčného charakteru. Pritom jej príčiny sa koncentrujú do dvoch hlavných rozporov – medzi ekonomikou a prírodou, resp. spoločnosťou, a medzi ekonomikou a prírodou, resp. životným prostredím. Uvedené skutočnosti si vynútili v niektorých častiach Vízie určité úpravy. Okrem iného sa prišlo taktiež k záveru, že logika a trvanie

skúmaných procesov, ich modelovej simulácie si vyžaduje predĺžiť časový horizont Stratégie do roku 2020.

Z hľadiska rezortu pôdohospodárstva je najvýznamnejšia siedma kapitola „*Zabezpečenie udržateľného a bezpečného rozvoja*“. Z tohto dôvodu sa o jej obsahu zmienime detailnejšie.

2. Kapitola 7. Zabezpečenie udržateľného a bezpečného rozvoja

Okrem syntetickej časti (na začiatku) a záverov (na konci) obsahuje sedem čiastkových stratégií. Sú to:

- Stratégia rozvoja poľnohospodárstva
- Stratégia rozvoja lesníctva
- Vodné hospodárstvo
- Ochrana ovzdušia
- Odpady a odpadové hospodárstvo
- Doprava
- Energetika

Syntetická časť 7. kapitoly

Syntetická časť 7. kapitoly okrem iného konštatuje, že cieľom je kontrolovať celú sieť interakcií medzi spoločnosťou a krajinou tak, aby sa nenarušili autoregulačné schopnosti krajiny a nedochádzalo k ničeniu jej obnoviteľných zdrojov. Takto celostne ponímaná stratégia udržateľného a bezpečného rozvoja sa skladá z viacerých čiastkových stratégií (citovali sa v predchádzajúcom texte). Každá hovorí o širokom spektre väzieb a vplyvov medzi spoločnosťou a krajinou. Toto všetko sú styčné body, ktoré spájajú jednotlivé čiastkové stratégie do jedného celku. Tieto väzby možno umocniť interdisciplinárnou spoluprácou medzi parciálnymi stratégiami (organizovaním okolo určitého tematického centra). Takýmito centrami môžu byť konkrétne regióny alebo modelové situácie. Ďalej sa tu uvádza, že Stratégia musí reagovať na meniacu sa situáciu, na rýchlo sa meniace prírodné, ale aj spoločenské procesy. V súčasnosti sú takýmito procesmi klimatické zmeny, prejavujúce sa napríklad v čoraz častejších extrémnych zrážkach, ktoré vyvolávajú dlhý rad reťazových reakcií. Je to celý systém prírodných procesov (splach, zliezanie, výmoľová erózia, zosuny na svahoch, erózia a akumulácia v korytách riek, bleskové povodne v malých dolinách, vybrežovanie a záplavy na veľkých tokoch a pod.), ako aj celý rad škôd s nimi spätých. Strategickými opatreniami, racionálnym manažmentom povodí možno tieto procesy v značnej miere kontrolovať a škody minimalizovať.

Stratégia bezpečného a udržateľného rozvoja je naliehavou výzvou k určitej reštrukturalizácii vedy a výskumu, čím sa dotýka problému znalostnej štruktúry našej spoločnosti. Musí sa opierať o výsledky práce rôznych vedeckých a výskumných inštitúcií. Veľmi dôležitá je interdisciplinárna spolupráca týchto inštitúcií.

Aby sa dali robiť účinné strategické rozhodnutia smerujúce k rozvoju našej spoločnosti, treba zmeniť súčasnú spoločenskú klímu, ktorú dnes určujú viac média než veda. Znamená to postaviť vedu na miesto, ktoré jej v spoločnosti patrí.

Stratégia rozvoja poľnohospodárstva

Ako strategický cieľ sa v poľnohospodárstve stanovil: optimálne produkčné, ekonomické a sociálne využitie pôdohospodárskeho potenciálu krajiny pri ekologicky ohľaduplnom hospodárení, zabezpečujúcom tvorbu verejných statkov v duchu trvalo udržateľného rozvoja poľnohospodárstva Slovenskej republiky.

Priority:

1. Posilnenie konkurencieschopnosti domácich poľnohospodárskych výrobcov v podmienkach otvoreného vnútorného trhu a svetovej liberalizácie obchodu.

2. Podpora úlohy poľnohospodárstva v ochrane a udržiavaní prírodných zdrojov a kultúrnych hodnôt krajiny a tvorbe iných verejných statkov.
3. Zvýšenie príspevku poľnohospodárstva k rozvoju životaschopného vidieka a vidieckej ekonomiky.
4. Zabezpečenie dostupnosti kvalitných a zdravých potravín pre obyvateľov Slovenska.

Stratégia rozvoja lesníctva

Strategickým cieľom lesníctva je zabezpečenie trvalo udržateľného obhospodarovania lesov založeného na primeranom využívaní ich ekonomických, ekologických a sociálnych funkcií pre rozvoj spoločnosti a najmä vidieckych oblastí.

Priority:

1. Zabezpečenie, prípadné zvýšenie konkurencieschopnosti lesného hospodárstva.
2. Zvýšenie účinnosti ochranných a obranných opatrení v lesných porastoch ohrozených škodlivými činiteľmi.
3. Podpora ekologického obhospodarovania lesov.
4. Zlepšovanie kvality života obyvateľstva lesníckymi službami.
5. Posilňovanie kooperácie, koordinácie a komunikácie.

Vodné hospodárstvo

Strategickým cieľom vodného hospodárstva je skvalitnenie starostlivosti o povodie cestou integrovaného manažmentu povodia vo vzťahu k vodnému hospodárstvu a životnému prostrediu.

Priority:

1. Starostlivosť o zdroje vody a ich trvalo udržateľné využívanie.
2. Starostlivosť o kvalitu vody.
3. Efektívne využitie vód.
4. Ochrana pred extrémnymi hydrologickými situáciami.

Ochrana ovzdušia, odpady a odpadové hospodárstvo, doprava, energetika

Ide tu o:

- dosiahnutie dobrej kvality ovzdušia, dodržiavanie stanovených limitných hodnôt pre všetky znečisťujúce látky,
- realizáciu prevencie vzniku odpadov, separovaný zber, recykláciu, zhodnocovanie a zneškodňovanie odpadov,
- dobudovanie diaľničnej siete, opravu a údržbu ciest, dobudovanie železničných terminálov,
- transformáciu energetiky do podoby ktorá zabezpečuje dlhodobú konkurencieschopnú a spoľahlivú dodávku všetkých foriem energie.

Bližšia špecifikácia Stratégie rozvoja lesníctva

Možno povedať, že sa sem podarilo premietnuť závery zo všetkých v ostatnom čase spracovaných strategických a koncepčných materiálov lesníctva na Slovensku¹.

Okrem iného sa v Stratégii rozvoja lesníctva konštatuje, že záujmom Slovenska je, aby lesy boli aj naďalej najvýznamnejšou zložkou prírodného prostredia a nenahraditeľným stabilizátorom krajiny. V súlade s trendom vo vyspelých štátoch sa predpokladá ďalšie zvyšovanie lesnatosti zo súčasných 41 na 48 – 50 % územia. Na druhej strane lesy budú ohrozovať dôsledky klimatickej zmeny, keď pre desertifikáciu krajiny a nerovnomerné rozloženie zrážok, ako aj rozšírenie škodcov môže dochádzať k hromadnému hynutiu

lesných ekosystémov. Je tu nebezpečenstvo, že v krátkom časovom horizonte 20 – 50 rokov odumrú smrekové porasty na značnej ploche a ich výmera sa zníži z terajších 26 % na 5 %. Tomuto nebezpečenstvu bude treba čeliť revitalizačnými, no značne finančne náročnými opatreniami.

Ďalej sa tu uvádza, že doterajší spôsob zabezpečovania verejných záujmov v lesoch formou povinnej trpenej ujmy treba zmeniť. Konkrétne prejsť na európsky systém rozšíreného využívania ich majetku lesníckymi službami (environmentálnej a sociálnej povahy) ako súčasť hospodárskej činnosti za úplatu. Týmto by sa podporovala ekonomická stabilita lesného hospodárstva. Služby by boli v jeho prospech a v jeho záujme.

V porovnaní so susednými štátmi zvláštnosťou a prednosťou slovenských lesov je, že na relatívne malej ploche sú veľmi pestré prírodné podmienky a rozličné typy lesov, od nížinných po vysoko-horské, a zachovala sa široká škála pôvodných drevín. Tieto prednosti sú devízou pre budúce posilňovanie významu verejnoprospešných funkcií lesa (pôdoochranné a vodohospodárske funkcie, nezastupiteľná funkcia z hľadiska ochrany prírody a krajiny, zdravotná a rekreačná funkcia). Snahou lesníkov je, aby sa tieto výstupy hospodárenia v lesoch postupom času internalizovali a aby sa uplatnili verejné politiky, ktoré zabezpečia ekonomickú kompenzáciu nákladov lesného hospodárstva za poskytnutie verejných služieb. Dôležitú úlohu pritom zohrajú územné plány rozvoja lesov.

Stúpne aj význam výrobných funkcií lesov, pretože drevo ako obnoviteľná surovina bude zohrávať ešte väčšiu úlohu pri vyčerpávaní sa zásobách fosílnych energetických surovín. Drevo s prirodzenou esteticky pôsobiacou štruktúrou bude jedným z vyhľadávaných prírodných materiálov významne ovplyvňujúcich kvalitu života ľudí. Lesná biomasa bude tvoriť základnú biologickú bázu výroby bionafty, bioetanolu, plastov, druhotných olejov, papiera a ďalších netradičných výrobkov, ako je výroba tepla a elektrickej energie.

Dominantným a dlhodobým pretrvávajúcim problémom v lesníctve je základný rozpor medzi štátnymi, či verejnými záujmami na jednej strane a vlastníckymi a obhospodarovateľmi lesov na druhej strane. Prestali sa rešpektovať špecifiká tohto odvetvia. Lesníctvo sa dostalo na jednej strane pod tlak drevospracujúceho priemyslu a na druhej strane neprímeranú pozíciu tu získala ochrana prírody, ktorá uplatňuje svoje záujmy bez zreteľa na ekonomické podmienky či hlavné poslanie tohto odvetvia.

Za daného stavu prevláda pohľad na lesné hospodárstvo ako na jedno z hospodárskych (výrobných) odvetví, ktoré si musí zabezpečiť svoju existenciu výrobou hmotných statkov, a preto nie je dôvod, aby tu bola finančná intervencia t. j. štátna podpora lesného hospodárstva na výkony vo verejnom záujme. Táto v roku 2005 dosiahla v stálych cenách len 3 % roku 1990. Na druhej strane rastú požiadavky verejnosti, ako aj štátu na zabezpečovanie mimoprodukčných funkcií lesa a ochranu prírody (výmera lesov ochranných a osobitného určenia narastla na 31,7 %, obmedzenia ochrany prírody (vrátane tzv. chránených vtáčích území) sú až na 57,1 % výmery lesov – najviac zo všetkých štátov v Európe). Zabezpečovanie týchto verejnoprospešných služieb si vyžaduje značné finančné náklady, resp. v dôsledku obmedzenia bežného hospodárenia, najmä v chránených územiach, vzniká subjektom obhospodarujúcim lesy veľká finančná ujma, ktorú nikto nehradí, alebo ak, tak v nedostatočnej miere.

Aktuálnu situáciu v lesnom hospodárstve, v dôsledku globálnej finančnej a hospodárskej krízy, charakterizuje pokles cien jednotlivých

¹ Koncepcia rozvoja pôdohospodárstva na roky 2007–2013 – časť lesné hospodárstvo (vypracované a schválené 2006), Program rozvoja vidieka Slovenskej republiky 2007–2013 (2007), Národný lesnícky program Slovenskej republiky (2007), Akčný plán Národného lesníckeho programu (2008), Prognózy vízie vývoja slovenského poľnohospodárstva, potravinárstva, lesníctva a vidieka (2007), Stratégia rozvoja lesníctva (2008). Ide o moderné lesnícko-politické dokumenty, ktoré majú európsku dimenziu a sú kompatibilné s politikou EÚ. Ďalej sa do úvahy brala súčasná krízová situácia, ktorej charakteristiku spracovalo NLC, LVÚ Zvolen v prvom polroku 2009 (Analýza a kvantifikácia dopadov svetovej finančnej a hospodárskej krízy v lesníctve SR a návrh opatrení na jej riešenie).

sortimentov dreva až o 20 %, výrazné zníženie dopytu po drevnej hmote a problémy pri predaji dreva.

Situáciu ďalej skomplikovalo premnoženie podkôrneho hmyzu, najmä v dôsledku nespracovania vetrových polomov v chránených územiach z roku 2004 (orgány štátnej ochrany prírody nepovolili výnimky v zmysle zákona o ochrane prírody a krajiny). Išlo o vyše 600 tis. m³ dreva. Najmä z tohto dôvodu dochádza k odumieraniu smrečín na Slovensku v doposiaľ nepoznanom rozsahu. Náhodná ťažba v dôsledku podkôrneho hmyzu predstavovala v roku 2006: 1 185 tis. m³, roku 2007: 2 024 tis. m³ a roku 2008: 2 827 tis. m³. Predpokladá sa, že jej objem sa bude ďalej zvyšovať. Týmto vznikol prebytok dreva a pokles jeho ceny. Situácia je veľmi nepriaznivá a nemožno ju riešiť napr. obmedzením ťažby, najmä ihličnatého dreva, ktorá sa musí realizovať z dôvodu ochrany lesov proti podkôrному hmyzu. K nepriaznivej situácii sa pridáva aj všeobecne negatívny stav na trhu práce v Slovenskej republike a v Európskej únii.

Nepriaznivá je situácia vo využívaní domácej drevnej suroviny. Slovensko sa radí k málo rozvinutým ekonomikám s vysokým podielom vývozu nespracovanej drevnej suroviny a polotovarov s malou pridanou hodnotou. Tak napríklad v roku 2008 sa vyviezlo do zahraničia 2 289 tis. m³ surového dreva, čo je takmer 25 % z celkových jeho dodávok (9 269 tis. m³). Pritom vlastníci a užívatelia lesov vyviezli len 290 tis. m³ surového dreva. Rozdiel 1 934 tis. m³ vyviezli rozličné iné subjekty, najmä obchodné spoločnosti.

V nadväznosti na uvedené sa vymenúvajú úlohy, ktoré treba zabezpečiť v rámci jednotlivých priorít (kvôli skráteniu ich vynecháme, v podstate ide o tie isté ako v Národnom lesníckom programe Slovenskej republiky – 2007). Ďalej ekonomické, legislatívne, a iné nástroje, ktoré je nevyhnutné uplatniť na zabezpečenie plnenia strategického cieľa lesníctva ako aj jednotlivých priorít (taktiež ich vynecháme, ide v podstate o tie isté ako sa uvádzajú v Analýze a kvantifikácia dopadov svetovej finančnej a hospodárskej krízy v lesníctve Slovenskej republiky a v návrhu opatrení na jej riešenie).

Poslednou časťou Stratégie lesníctva je Finančné zabezpečenie splnenia priorít lesného hospodárstva z verejných zdrojov.

Záveru uvedené v kapitole 7. Zabezpečenie udržateľného a bezpečného rozvoja²

Zmenou hodnotovej orientácie spoločnosti s akcentom na dosiahnutie udržateľného a bezpečného rozvoja založeného na princípe vyváženého ekonomického a ekologického rozvoja spoločnosti s adekvátnou inštitucionálnou a personálnou stabilizáciou:

- Využívať dostupné výsledky vedy, výskumu a vývoja.
- Kontrolovať a usmerňovať celú sieť interakcií spoločnosť – krajina tak, aby sa nenarušili autoregulačné schopnosti krajiny a nedochádzalo k ničeniu jej obnoviteľných zdrojov.
- Využívať obnoviteľné zdroje energie udržateľným spôsobom s dôrazom na synergické účinky najmä v podpore zamestnanosti, vo zvýšení lokálnej a regionálnej energetickej bezpečnosti a v znižovaní energonosičov.
- Vybudovať funkčne integrovaný manažment vodného hospodárstva s dôrazom na aktívnu a pasívnu protipovodňovú ochranu – v nadväznosti na očakávané klimatické zmeny.
- Budovať komplementárnu dopravnú infraštruktúru s cieľom znížiť negatívny vplyv dopravy a budovať udržateľnú dostupnosť dopravy v regiónoch.
- Podporovať úlohy poľnohospodárstva v procese ekonomického, ekologického a sociálneho využitia poľnohospodárskeho potenciálu, v jeho ochrane a v udržiavaní prírodných zdrojov a kultúrnych hodnôt krajiny, ako aj pri tvorbe iných verejných statkov; zvýšiť príspevok poľnohospodárstva k rozvoju životaschopného vidieka a vidieckej ekonomiky.

- Zabezpečiť trvalo udržateľné obhospodarovanie lesov, založené na primeranom využívaní ich ekonomických, ekologických a sociálnych funkcií pre rozvoj spoločnosti, a najmä vidieckych oblastí; zvýšiť účinnosť ochranných a obranných opatrení v lesných porastoch ohrozených škodlivými faktormi a podporovať ekologické obhospodarovanie lesov.
- Zabezpečiť integrovaný spôsob nakladania s odpadmi v rámci odpadového hospodárstva, počnúc prevenciou vzniku odpadov, separovaným zberom, cez prepravu, s akcentom na ich recykláciu, ako aj materiálové a energetické zhodnocovanie, až po ich zneškodnenie v súlade s právom EÚ.
- Kultivovať krajinu so zreteľom na miestne podmienky a tradície bez významného narušenia jej autoregulačných mechanizmov.

3. Zhrnutie

Okrem konštatovania v syntetickej časti siedmej kapitoly sa tu píše: „**Stratégia environmentálne udržateľného a bezpečného rozvoja slovenskej spoločnosti definuje ako strategický cieľ pre budúci vývoj poľnohospodárstva, lesného a vodného hospodárstva alternatívu umožňujúcu plné produkčné, ekonomické a sociálne využitie potenciálu krajiny – najmä pôdny a lesný kryt, zdroje vody – využívanie najlepších dostupných technológií (ovzdušie, odpady) v záujme environmentálne udržateľného rozvoja, zabezpečujúceho tvorbu verejných statkov a rozvoj najmä vidieckych oblastí**“.

Posilnenie úlohy poľnohospodárstva, lesného a vodného hospodárstva, ale aj iných hospodárskych činností v ochrane a udržiavaní prírodných zdrojov, kultúrnych hodnôt krajiny a tvorbe iných verejných statkov je nesubstituovateľnou podmienkou naplnenia strategického cieľa.

Vzhľadom na rôznu mieru naliehavosti konkrétnych opatrení v jednotlivých hospodárskych činnostiach za *strategicky prvoradé*, a to aj vo vzťahu k záväzkom (odváždzanie a čistenie komunálnych odpadových vôd) vyplývajúcim zo zmluvy o pristúpení Slovenskej republiky k Európskej únii, možno považovať priority a opatrenia vo vodnom hospodárstve. **Ide najmä o zachovanie nenahraditeľnej funkcie vody v krajine, starostlivosť o zdroje vody (zdroje a ich kvalita) a ich racionálne využívanie aj s akcentom na prípravu podmienok pre ich budúce možné využitie ako obchodovateľnej komodity, čo predpokladá uplatnenie integrovaného manažmentu riadenia povodí vo vzťahu k vodnému hospodárstvu a životnému prostrediu.** Tieto náročné úlohy však nemôžu byť naplnené bez významného prispievania poľnohospodárstva a lesného hospodárstva.

Treba zvýšiť spoločenský dohľad nad užitím pôdy podľa účelu, ktorý musí byť podriadený dlhodobým základným záujmom krajiny a jej obyvateľov. Rozhodujúce je využívanie všetkej pôdy tak, aby sa zabezpečila ochrana prírodných zdrojov a zachovala kultúrna krajina. Pomocou racionálnych opatrení treba riešiť naliehavé potreby ako *zadržovanie vody v krajine, zachtávanie CO₂ v pôde a v jej vegetačnom kryte a iné otázky súvisiace okrem iného aj s možnými dôsledkami klimatických zmien. Osobitnú pozornosť treba venovať optimalizácii priestorovej štruktúry lesných ekosystémov v krajine, ich manažmentu z hľadiska efektívnej produkcie – drevná biomasa ako strategická surovina 21. storočia – a plnenia mimoprodukčných funkcií lesa.*

Budúci ekonomický rast Slovenska a rozvoj regiónov bude závisieť najmä od dostupnosti surovín, energetických zdrojov, vody, potravín a procesov zlepšujúcich životné prostredie. **Kľúčovým problémom najbližších 5 – 10 rokov v oblasti energetiky bude predovšetkým riešenie energetickej bezpečnosti, diverzifikácia energetických zdrojov, využitie domácich surovín a obnoviteľných zdrojov energie a energetické úspory.**

² Uvádzajú sa v plnom znení.

4. Celkové zhodnotenie publikácie a odporúčanie na jej využitie

Ide o mimoriadne významné dielo, ktoré spracoval tím vedeckých pracovníkov a špičkových odborníkov takmer zo všetkých oblastí, ktoré sú rozhodujúce pre ďalší rozvoj slovenskej spoločnosti. Spracované návrhy „Stratégie“ sa pripomienkovali či oponovali na rozličných úrovniach (separátne jednotlivé okruhy, ako aj súborne celé dielo). Návrh „Stratégie“ sa taktiež predložil verejnosti na diskusiu. Pripomienky sa v rámci možností akceptovali. Finálny výrobok predstavuje ucelené a možno povedať vyvážené dielo. Samozrejme ako vždy možno aj k nemu znieť pripomienky. Dobré by však bolo, keby tieto mali konštruktívny charakter. Pritom nám treba vždy brať do úvahy, že naše stanoviská ovplyvňuje stupeň poznania jednotlivých problematik či vlastné profesionálne zameranie. Do úvahy treba taktiež brať skutočnosť, že vývoj beží dopredu vysokým tempom, takmer doslova platí „čo uzavrieme dnes, zajtra je už včera“. Napríklad Európska komisia v marci 2010 vydala oznámenie o strategických zámeroch Európskej únie do roku 2020. Podľa nej základ stratégie majú tvoriť tri vzájomne sa dopĺňajúce priority:

- Inteligentný rast: vytvorenie hospodárstva založeného na znalostiach a inováciách.
- Udržateľný rast: podporovanie ekologickejšieho a konkurencieschopnejšieho hospodárstva, ktoré efektívnejšie využije zdroje.
- Inkluzívny rast: podporovanie hospodárstva s vysokou mierou zamestnanosti, ktoré zabezpečí sociálnu a územnú súdržnosť. Realizáciou týchto priorít sa má do roku 2020 dosiahnuť:
 - miera zamestnanosti obyvateľov vo veku 20 – 64 rokov 75 %,
 - úroveň investícií do výskumu a vývoja 3 % hrubého dôchodku,
 - zníženie skleníkových plynov v porovnaní s rokom 1990 najmenej o 20 (resp. 30) %, zvýšenie obnoviteľných zdrojov energie na jej konečnej spotrebe o 20 %, zvýšenie energetickej účinnosti najmenej o 20 %.

Vláda Slovenskej republiky v roku 2010 prijala nové programové vyhlásenie. Obdobne je tomu tak, aj pokiaľ ide o lesné hospodárstvo. Tu Európska komisia prijala 1. marca 2010 Zelenú knihu o ochrane lesov a informáciách o lesoch v Európskej únii. Iniciuje v nej diskusiu o možnej koncepcii Európskej únie v uvedenej oblasti. Nadväzuje na Bielu knihu „Adaptácia na zmenu klímy: Európsky rámec opatrení“.

Nič to však nemení na skutočnosť, že toto národohospodárske dielo je jedinečné. Teraz je najmä na vládnucich štruktúrach štátu do akej miery ho dokážu využiť v prospech rozvoja Slovenska. Treba si uvedomiť, že Stratégia je generálna línia, ktorá by sa nemala neustále meniť. Preto by tu malo dôjsť k spoločenskému konsenzu. Platí to pre Stratégiu ako celku, ale zvlášť pre lesné hospodárstvo.

Z hľadiska lesného hospodárstva možno povedať, že po roku 1989 je tomu tak prvýkrát čo sa podarilo v zhuťnanej forme premietnuť odvetvové (rezortné) strategické a koncepčné materiály tohto odvetvia do národohospodárskej „Stratégie“. Doposiaľ spracované a schválené materiály mali skôr úzky a izolovaný charakter a možno aj preto ich iné rezorty neakceptovali, alebo ak tak, v obmedzenom rozsahu. Lesníctvo v „Stratégii“ má svoju kapitolu. Nie je len „prílepkom“

k iným odvetviám či k ich záujmom (tak tomu bolo doposiaľ, ale aj v súčasnosti je v Európskej únii). Lesníctvo sa dostalo do všetkých záverov „Stratégie“, či do súhrnu ako integrálna časť rozvoja slovenskej spoločnosti. Podarilo sa odblokovať aj názory či stanoviská stúpcov „krajného environmentalizmu a ekonomizmu“³. Nebolo to jednoduché. Na jednej strane možno teda vysloviť spokojnosť. No jedným dychom treba dodať, že aj keď je to dobrý krok, ešte sa z toho nič nerealizovalo. Špecifikom Slovenska je, že doposiaľ akokoľvek dobre spracovaný koncepčný materiál (nielen v lesníctve, ale aj v iných oblastiach) sa nikdy dôsledne (v plnom rozsahu) neimplementoval do praxe. Preto sú obavy v tomto smere opodstatnené.

Lesné hospodárstvo na Slovensku sa v ostatných rokoch dostalo do veľmi zložitej situácie. Ako sa už uviedlo, v spoločnosti prevláda naň pohľad ako na jedno z hospodárskych (výrobných) odvetví. Na druhej strane rastú požiadavky verejnosti, ako aj štátu na zabezpečovanie mimoprodukčných funkcií lesa a ochranu prírody. Aktuálnu situáciu v lesnom hospodárstve v značnej miere ďalej zdramatizovala globálna finančná a hospodárska kríza. Lesníctvo ohrozujú dve už spomenuté protikladné ideológie: neoliberalný ekonomizmus a krajný environmentalizmus. Situáciu veľmi skomplikovalo premnoženie podkôrneho a drevokazného hmyzu. Smrekové porasty na Slovensku hynú v takom rozsahu, že to nemá obdobu v histórii lesného hospodárstva na Slovensku.

Možno povedať, že prvým krokom riešenia tejto kritickéj situácie v lesníctve by malo byť akceptovanie záverov, ktoré sa v zhuťnanej forme uvádzajú v „Stratégii“. Samozrejme túto „Stratégiu“ nestačí len prijať, ale treba zabezpečiť aj jej realizáciu. Treba vysvetliť verejnosti, a v rámci nej v prvom rade vládnucim štruktúram štátu, že lesy a lesníctvo môžu významne prispieť k zlepšeniu kvality obyvateľstva, ale iba vtedy ak sa tu rozvoj zabezpečí dlhodobou⁴. Je nevyhnutné akceptovať fakt, že lesné hospodárstvo predstavuje špecifické národohospodárske odvetvie, ktoré v porovnaní s ostatnými odvetviami má svoje osobitosti (hlavne už uvedené dlhodobosť). Ďalej, že nie je len ekonomickým, ale aj environmentálnym odvetvím. Podobne si treba uvedomiť, že environmentálne (ekologické) služby, ktoré zabezpečuje pre iné odvetvia, či celú spoločnosť (kvalitu života občanov) si vyžadujú značné finančné náklady. Preto sa lesné hospodárstvo musí rozvíjať funkčne integrované, teda tak, aby vyvážené plnilo tak ekonomické, ako aj environmentálne (ekologické) a sociálne funkcie.

Publikáciu možno odporučiť všetkým tým, ktorí pracujú v riadiacich štruktúrach štátu, vo vedeckovýskumných pracoviskách, školstve, ale aj manažérom či podnikateľom. V plnom rozsahu to platí aj pre lesníctvo. Odborníci z mnohých oblastí v nej môžu nájsť veľa poučného či potrebného pre svoju činnosť.

Knihu si možno objednať alebo kúpiť v knihkupectvách v Bratislave: ELITA ACADEMIA VEDA, vydavateľstvo SAV, MODUL, v krajoch Bratislava, Nitra, Trenčín, ako aj v Copy – centre Ekonomickej fakulty UMB v Banskej Bystrici.

Jozef KONÓPKA

Národné lesnícke centrum – Lesnícky výskumný ústav Zvolen
T. G. Masaryka 22
SK – 960 92 Zvolen

³ KREČMER V.: Lesopolitická úvaha nad stavem a budoucností lesnictví a lesního hospodářství. In: *Quo vadis lesnictvo. Perspektivy do budoucnosti*. Zvolen, NLC 2010, s. 107–116.

⁴ GREGUŠ C.: Systém řízení dlouhodobého trvalého rozvoje slovenského lesního hospodářství. In: *Quo vadis lesnictvo. Perspektivy do budoucnosti*. Zvolen, NLC 2010, s. 147–146.